

POSTANOWIENIE

Dnia 25 września 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Katarzyna Tyczka-Rote (przewodniczący)

SSN Paweł Grzegorzcyk

SSN Władysław Pawlak (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa Agencji Mienia Wojskowego w W.

Oddziału Regionalnego w O.

przeciwko S. K.

o eksmisję,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 25 września 2020 r.,

zażalenia pozwanego

na wyrok Sądu Okręgowego w E.

z dnia 19 maja 2020 r., sygn. akt [...],

uchyla zaskarżony wyrok i pozostawia rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zażaleniowego w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 28 listopada 2020 r. Sąd Rejonowy w E. oddalił powództwo Agencji Mienia Wojskowego w W. skierowane przeciwko S. K. o nakazanie opróżnienia, opuszczenia i wydania lokalu mieszkalnego nr (...) położonego w E. przy ul. L.

W uzasadnieniu ustalił, że w dniu 20 maja 2004 r. strony zawarły umowę najmu tego lokalu na czas nieoznaczony, a jako osoby uprawnione do stałego

zamieszkiwania, wskazano również żonę pozwanego oraz ich dwie córki, jednak osoby te nie zamieszkały w przedmiotowym lokalu. Pismem z dnia 29 stycznia 2018 r., które zostało wysłane na adres lokalu oraz na adres: O. ul. M., strona powodowa poinformowała pozwanego o zamiarze wypowiedzenia umowy najmu z powodu zaległości z zapłatą czynszu za co najmniej dwa pełne okresy płatności oraz wezwała go do zapłaty zaległości w kwocie 21 097,78 zł. Pod żadnym z tych adresów pismo nie zostało odebrane, zaś przesyłki pocztowe powróciły do nadawcy jako niepodjęte przez adresata w terminie. Pismem z dnia 19 marca 2018 r. strona powodowa wypowiedziała pozwanemu umowę i jako przyczynę wskazała zaległości czynszowe w kwocie 22 234,83 zł.

Sąd Rejonowy uznał, że przedstawione przez stronę powodową wydruki księgowe, mające potwierdzić zaległości czynszowe pozwanego za lata 2008-2019, budzą wątpliwości. Kwoty wynikające z tych dokumentów są niejasne, a w konsekwencji sposób księgowania należnych opłat i dokonywanych wpłat nie pozwalał najemcy na zrozumienie sposobu ich naliczania oraz weryfikację ich prawidłowości. Wprawdzie strona powodowa wnioskuje o dopuszczenie i przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego sądowego z zakresu rachunkowości i finansów na okoliczność zgodności przedstawionego w sprawie sposobu naliczenia opłat z obowiązującymi przepisami oraz prawidłowości wyliczenia zaległości pozwanego, ale w ocenie Sądu tego rodzaju zachowanie powódki utwierdza w przekonaniu, iż nie była ona w stanie wykazać prawidłowości wyliczenia, a to świadczy o braku przejrzystości rozliczenia opłat za najem. Z tego względu uznał, że wypowiedzenie umowy najmu nie było zasadne, co musiało prowadzić do oddalenia powództwa eksmisyjnego.

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Okręgowy w E. uchylił wyrok Sądu Rejonowego i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania. W uzasadnieniu wskazał, że Sąd pierwszej instancji, pomimo stosownej inicjatywy dowodowej strony powodowej zmierzającej do wykazania, że w dacie wypowiedzenia umowy najmu pozwany zalegał z zapłatą czynszu oraz opłat eksploatacyjnych za co najmniej 3 miesiące, bezpodstawnie zaniechał przeprowadzenia wnioskowanego dowodu z opinii biegłego sądowego z zakresu rachunkowości i finansów, dokonując we własnym zakresie ustaleń na podstawie, jak stwierdził, niejasnych i budzących wątpliwości

dokumentów dotyczących zadłużenia pozwanego. Sąd odwoławczy, jako podstawę kasatoryjnego rozstrzygnięcia, przyjął nierozpoznanie przez Sąd pierwszej instancji istoty sprawy.

W zażaleniu pozwany domaga się uchylenia wyroku Sądu drugiej instancji. Zarzucił naruszenie art. 386 § 1, 4 i 6 k.p.c. wskutek bezpodstawnego uchylenia wyroku Sądu pierwszej instancji i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania, w sytuacji gdy Sąd Rejonowy prawidłowo zidentyfikował przedmiot sporu, określił i zbadał materialną podstawę żądania powódki poprzez przeanalizowanie umowy najmu z 2004 r. i przyznanie jej kluczowej roli, w kontekście rozstrzygnięcia o spornym stosunku prawnym, jak również przez zbadanie innych dokumentów zgromadzonych w sprawie, a także przez zastosowanie właściwych przepisów kodeksu cywilnego, jak i prawidłowy rozkład ciężaru dowodu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W pierwszym rzędzie należy zwrócić uwagę, że w obowiązującym modelu apelacji pełnej rola sądu drugiej instancji nie ogranicza się jedynie do samego aktu kontroli zaskarżonego rozstrzygnięcia, ale obejmuje także powinność merytorycznego rozpoznania sprawy. Celem postępowania apelacyjnego jest bowiem ponowne i wszechstronne merytoryczne rozpoznanie sprawy (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 kwietnia 2017 r., IV CZ 10/17, nie publ.). Merytoryczne rozpoznanie sprawy przez sąd drugiej instancji odbywa się przy zastosowaniu właściwych przepisów postępowania, tj. przepisów regulujących postępowanie apelacyjne, a gdy brak takich przepisów, przy zastosowaniu unormowań dotyczących postępowania przed sądem pierwszej instancji (art. 391 § 1 k.p.c.). Zgodnie z art. 382 k.p.c. sąd drugiej instancji orzeka na podstawie materiału zebranego w postępowaniu w pierwszej instancji oraz w postępowaniu apelacyjnym. Z tak ukształtowanego zakresu kompetencji sądu drugiej instancji oraz treści art. 386 § 2 i 4 k.p.c. wynika, że postępowanie to - co do zasady - powinno zakończyć się wydaniem orzeczenia kończącego postępowanie.

W postępowaniu wywołanym zażaleniem strony, skierowanym na podstawie art. 394¹ § 1¹ k.p.c. przeciwko uchyleniu przez sąd drugiej instancji wyroku sądu pierwszej instancji i przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania, ocenie

podlega jedynie prawidłowość zakwalifikowania przez sąd odwoławczy określonej sytuacji procesowej jako odpowiadającej powołanej przez ten sąd podstawie orzeczenia kasatoryjnego. Ocena ta nie obejmuje natomiast merytorycznego stanowiska prawnego sądu drugiej instancji, jak i prawidłowości zastosowania przepisów prawa procesowego, które nie odnoszą się do kwalifikacji powstałej sytuacji procesowej w kontekście przesłanek z art. 386 § 4 k.p.c. Oznacza to, że Sąd Najwyższy sprawdza jedynie, czy rzeczywiście doszło do nierozpoznania przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy, albo czy wydanie wyroku wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 22 listopada 2013 r., II CZ 79/13, nie publ., z dnia 24 stycznia 2014 r., V CZ 87/13, nie publ., z dnia 22 lipca 2015 r. I UZ 6/15, nie publ.). Wszelkie inne wady, dotyczące naruszeń prawa materialnego, czy też procesowego (poza nieważnością postępowania - art. 386 § 2 k.p.c.), nie uzasadniają uchylecia orzeczenia i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. Wszystkie tego rodzaju braki, jak wspomniano wyżej, powinny być w systemie apelacji pełnej załatwiane bezpośrednio w postępowaniu apelacyjnym (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 19 grudnia 2012 r., II CZ 141/12, nie publ.; z dnia 2 października 2014 r., IV CZ 68/14, nie publ.).

Pojęcie nierozpoznania istoty sprawy interpretowane jest jako wadliwość rozstrzygnięcia, polegająca na wydaniu przez sąd pierwszej instancji orzeczenia, które nie odnosi się do tego, co było przedmiotem sprawy, bądź na zaniechaniu zbadania przez ten Sąd materialnej podstawy żądania albo oceny merytorycznych zarzutów strony przy bezpodstawnym przyjęciu, że istnieje przesłanka materialnoprawna lub procesowa unicestwiająca roszczenie (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 września 1998 r., II CKN 897/97, OSNC 1999 nr 1, poz. 22; wyroki Sądu Najwyższego z dnia 12 lutego 2002 r., I CKN 486/00, OSP 2003 nr 3, poz. 36 oraz z dnia 12 listopada 2007 r., I PK 140/07, OSNP 2009, nr 1-2, poz. 2) albo przesłanka wykluczająca jego skuteczne dochodzenie (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 stycznia 1936 r., C 1839/36, Zb. Orz. 1936, poz. 315, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 marca 2015 r., V CZ 126/14, nie publ.).

Nierozpoznanie istoty sprawy ma miejsce także w razie dokonania przez sąd pierwszej instancji oceny prawnej żądania bez ustalenia podstawy faktycznej, co wymagałoby czynienia kluczowych ustaleń po raz pierwszy w instancji odwoławczej. Respektowanie uprawnień stron wynikających z zasady dwuinstancyjności postępowania sądowego uzasadnia w takich wypadkach uchylenie orzeczenia (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 5 grudnia 2012 r., I CZ 168/12, OSNC 2013, nr 5, poz. 68, z dnia 23 września 2016 r., II CZ 73/16, nie publ., z dnia 8 marca 2017 r., IV CZ 126/16 nie publ. i z dnia 8 marca 2017 r., IV CZ 130/16, nie publ.). Nieuprawniona jest jednak teza, iż o nierozpoznaniu istoty sprawy, świadczy potrzeba poczynienia nowych ustaleń, co do okoliczności faktycznych sprawy, choćby decydujących z punktu widzenia kierunku jej rozstrzygnięcia (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 9 sierpnia 2016 r., II CZ 113/16, nie publ., z dnia 20 stycznia 2015 r., V CZ 91/14 nie publ. oraz z dnia 5 marca 2015 r., V CZ 126/14, nie publ.).

Jakkolwiek przedstawiona w uzasadnieniu wyroku Sądu pierwszej instancji motywacja w przedmiocie pominięcia wniosku dowodowego strony powodowej nie zasługuje na aprobatę i świadczy o braku elementarnego profesjonalizmu warsztatu orzeczniczego, to stanowisko Sądu Okręgowego, o braku rozpoznania przez Sąd Rejonowy istoty sprawy, w rozumieniu art. 386 § 4 k.p.c., jest błędne. Sąd odwoławczy, nie kontestując ustalenia Sądu pierwszej instancji, że pozwany w lokalu, którego dotyczy postępowanie mieszka sam, trafnie wskazuje, że dla rozstrzygnięcia sprawy zasadnicze znaczenie ma kwestia ustalenia wysokości zaległości czynszowej pozwanego według stanu na chwilę złożenia przez powódkę oświadczenia o wypowiedzeniu umowy najmu.

Sąd drugiej instancji wyszedł jednak z wadliwego założenia, że brak przeprowadzenia wnioskowanego przez powódkę dowodu z opinii biegłego doprowadził do nierozpoznania istoty sprawy. W szczególności, Sąd nie wykazuje, że materia rozliczeń z tytułu czynszu najmu i opłat eksploatacyjnych związanych z korzystaniem z lokalu mieszkalnego jest, w stanie faktycznym sprawy, na tyle skomplikowana, że wymaga wiadomości specjalnych (art. 278 § 1 k.p.c.). W uzasadnieniu nie wskazano przyczyn, z powodu których przedstawiona przez stronę powodową kalkulacja jest w całości niejasna i wymaga weryfikacji poprzez

dowód z opinii biegłego sądowego. Z reguły rozliczenie wysokości czynszu najmu i opłat eksploatacyjnych, przy uwzględnieniu dokonywanych przez najemcę wpłat, następuje przez zastosowanie podstawowych działań arytmetycznych, nie wymagających wiadomości specjalnych. Natomiast w sytuacji, gdyby jednak koniecznym było skorzystanie z wiedzy specjalistycznej, dowód ten może być przeprowadzony w postępowaniu apelacyjnym, w ramach uzupełniającego postępowania dowodowego, zgodnie z kompetencjami sądu odwoławczego określonymi w przepisach art. 378 § 1 k.p.c. i art. 382 k.p.c.

Z tych względów Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c., a orzeczenie o kosztach postępowania zażaleniowego pozostawił zgodnie z art. 108 § 2 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ k.p.c. i art. 394¹ § 3 k.p.c. sądowi, który wyda orzeczenie kończące postępowanie w sprawie.

jw